LIIKKUVA VARHAISKASVATUS

Kuntakoordinoinnin ideaopas

Ideoita kunnille
Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan
koordinointiin

KUNTAKOORDINOINNIN IDEAOPAS
Ideoita kunnille Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan koordinointiin

Teksti: Kehittäjäverkoston kuntatyöryhmä

Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 372
ISSN: 0357-2498 (painettu)
2342-4788 (verkkojulkaisu)
ISBN: 978-951-790-505-3 (painettu)
978-951-790-506-0 (verkkojulkaisu)

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES
Jyväskylä 2020

Materiaalin pohjana on käytetty materiaaleja Kuntatyökirja – työkaluja Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman rakentamiseen 2016–2017 (2016) ja 5 askelta onnistumiseen – kunnan yhdyshenkilön opas (2016).

www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi

Ulkoasu ja taitto: pirjouusitalo-aura.com
Kuvat: Antero Aaltonen
Paino: PPD Oy

Johdanto

Varhaiskasvatusyksiköiden lisäksi myös kunnat voivat lähteä mukaan Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan. Kuntatasolla päätöksen liittymisestä tekee varhaiskasvatuksen johto. Kehittämistyö lähtee liikkeelle jokaisen kunnan omasta lähtötilanteesta ja tarpeista.

Tämän ideaoppaan tarkoituksena on antaa kuntien varhaiskasvatuksesta vastaaville ja varhaiskasvatuksen liikuntaa kunnissa koordinoiville henkilöille ideoita Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman kuntatasoiseen toteutukseen. Ideaopas on koottu Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman moniammatillisen, valtakunnallisen kehittäjäverkoston kuntatyöryhmässä.

Oppaaseen on koottu muun muassa yleisimpiä kuntakoordinaattorin työtehtäviä, koordinoinnin onnistumisia ja haasteita sekä kuntien esimerkkejä varhaiskasvatuksen liikunnan koordinoinnista. Koordinaatiomallit ovat käytännössä toimivia ja koottu erilaisista sekä erikokoisista kunnista. Kaikkia oppaaseen koottuja malleja saa parastaa ja muokata omaan käyttöön.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan ja liikkuvamman arjen kautta kokemaan liikkumisen riemua. Tämän ideaoppaan myötä kannustamme kuntia tekemään yhteistä työtä. Uskomme siihen, että koko kylän yhteistyötä tarvitaan luomaan lapsille mahdollisuuksia liikkumiseen ja leikkimiseen!

Onko kuntamme mukana Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa kuntatasoisena toimijana?

Onko kunnassamme tarvetta varhaiskasvatuksen liikkumista koordinoivalle henkilölle?

Sisällysluettelo

Johdanto 3

Liikkuva varhaiskasvatus – varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma 5

Seuranta ja arviointi 7

Nykytilan arviointi 7

Nykytilan arvioinnin hyödyntäminen Lappeenrannassa 8

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan koordinointi kunnassa 9

Kuntatasoinen yhteistyö varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa 10

Yhteistyö ja johdon tuki tärkeässä roolissa 11

Viisi askelta onnistumiseen 12

Koordinaattoreiden työnkuvat 14

Koordinoinnin onnistumisia ja haasteita 15

Esimerkkejä kuntakoordinaatiosta 17

Rakenteet ovat toimivan yhteistyön perusta 18

Salo 18

Tampere 21

Espoo 23

Koordinointi oman työn ohessa 24

Kirkkonummi 24

Heinola 25

Liikuntatoimi monialaisen yhteistyön koordinoijana 27

Rovaniemi 27

Hankkeesta pysyväksi toiminnaksi 28

Kouvola 29

Ulvila 31

Päijät-Hämeen kuntien kehittämissuunnitelman runko 33

Liikkuva varhaiskasvatus
– varhaiskasvatuksen liikkumis- ja hyvinvointiohjelma

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kannalta tärkeän kasvun ja oppimisen perustan, joka luo pohjaa hyvälle elämälle.

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle lapselle liikkumisen ilo ja riittävä päivittäinen fyysinen aktiivisuus. Määrällisenä tavoitteena on, että varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen liikkumisen vähintään kaksi tuntia päivässä, mikä kattaa noin 2/3 fyysisen aktiivisuuden suosituksista.

Varhaiskasvatuslain perusteella jokaisella varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus suunniteltuun, tavoitteelliseen ja monipuoliseen liikuntakasvatukseen. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma pohjaa varhaiskasvatuslakiin (2018), varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2018), esiopetuksen opetussuunnitelmaan (2014) ja Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksiin (2016).

Ohjelma tarjoaa konkreettiset, liikkeen lisäämiseen tarvittavat askelmerkit ja työkalut varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja varhaiskasvatuksen johdolle. Liikunnallisempaan elämäntapaan siirtyminen tapahtuu yhteistyössä, pienin askelin. Ohjelmaa toteutetaan oman yksikön lähtökohdista, pienten askelten ideologialla sekä jatkuvan kehittämisen mallia hyödyntäen.

Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma siirtyi Liikkuva koulu -ohjelman yhteyteen elokuussa 2017. Tammikuussa 2020 ohjelman nimeksi vaihdettiin Liikkuva varhaiskasvatus. Uuden nimen myötä ohjelma kytkeytyy entistä vahvemmin valtakunnalliseen kokonaisuuteen. Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman strategisesta johtamisesta vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus. Ohjelmaa koordinoi LIKES-tutkimuskeskus.

Liikunnallisen toimintaympäristön tasot kunnassa

Kuvio 1. Liikunnallisen toimintakulttuurin edistäminen kunnan tasolla. Toimintakulttuuri rakentuu monen tason yhteisvaikutuksesta.

Seuranta ja arviointi

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman vaikutuksia voidaan arvioida eri tasoilla. Ohjelman laajenemista kuvaavat rekisteröityneiden yksiköiden ja kuntien määrä. Lasten liikkumisen määrän ja motoristen taitojen mittaamiseen ollaan kehittämässä valtakunnallista seurantajärjestelmää. Toimintakulttuurin muutoksesta ja fyysisen aktiivisuuden edellytysten kehittymisestä saadaan tietoa Nykytilan arviointi varhaiskasvatukseen -työkalusta.

Nykytilan arviointi

Nykytilan arviointi varhaiskasvatukseen on työkalu ohjelmassa mukana oleville varhaiskasvatusyksiköille toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.

Yksikkötasolla itsearviointityökalua käyttämällä saadaan selville liikunnallisen toimintakulttuurin nykytila, ja sen perusteella voidaan valita yksikölle kehittämiskohteet. Nykytilan arviointi toimii keskustelun herätteenä ja virikkeiden antajana sekä välineenä henkilöstön osallistamiseen. Työkalu löytyy ohjelman verkkosivuilta.

Arvioinnin täyttänyt yksikkö saa yhteenvedon vastauksistaan. Tehdessään arvioinnin kerran vuodessa, yksikkö voi hyödyntää tuloksia vuosisuunnittelussa ja pystyy seuraamaan oman toimintansa kehittymistä.

Kuntatasolla on mahdollista koota varhaiskasvatusyksiköiden vastauksista kuntakooste. Kuntatason tuloksia voidaan hyödyntää toiminnan koordinoinnissa, hyvinvointikertomuksessa ja päätöksenteossa.

Valtakunnan tasolla nykytilan arvioinnin tuloksia varhaiskasvatusyksiköiden liikunnallisen toimintakulttuurin tilasta voidaan hyödyntää Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteiden toteutumisen seurannassa ja päätöksenteon tukena.

Nykytilan arvioinnin tulokset ovat tarkasteltavissa virtuaalisessa tietokannassa (Virveli) valtakunnallisesti ja AVI-alueittain. Virveliin on koottu myös kuntakoosteet niistä kunnista, joista on kattavasti vastauksia.

Nykytilan arviointi varhaiskasvatukseen -työkalun osa-alueet

1. Ohjelman toteuttaminen
2. Liikkumisen lisääminen ja istumisen vähentäminen
3. Henkilökunnan osallistuminen, osaaminen ja työhyvinvointi
4. Lapsen osallisuus
5. Pihat ja tilat
6. Liikuntavälineet
7. Toiminnallisuus ja motorinen kehitys
8. Yhteistyö lasten liikkumisen edistämiseksi

Käytetäänkö yksiköissämme nykytilan arviointi -työkalua?

Miten kuntamme hyödyntää nykytilan arviointia kehittämistyössä?

Nykytilan arvioinnin hyödyntäminen Lappeenrannassa

Lappeenrannan varhaiskasvatusyksiköt tekevät nykytilan arvioinnin vuosittain, jotta saadaan kerättyä konkreettista tietoa sekä yksiköiden että kuntatason toiminnan kehittämisen tueksi.

Lappeenrannan liikuntakoordinaattori Tuuli Juurikorven mielestä nykytilan arvioinnista on suuri apu yksiköiden toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa. Kunnalle arviointitulokset puolestaan tarjoavat tietoa siitä, miten Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta on yksiköissä toteutunut. Tulokset myös helpottavat uusien liikkumista lisäävien toimenpiteiden suunnittelussa ja jalkauttamisessa. Tuloksia voidaan hyödyntää myös Lappeenrannan kaupungin strategiatyössä ja hankesuunnittelussa. Tästä esimerkkinä Juurikorpi mainitsee Vipinää ja Kipinää -perheliikuntahankkeen, jonka tavoitteena on edistää varhaiskasvatusikäisten lasten perheiden liikkumista.

– Nykytilan arvioinneissa nousi esiin tarve kehittää yhteistyötä perheiden ja eri toimijoiden välillä. Siksi otimme hankkeen tavoitteeksi perheiden liikkumisen edistämisen ja yhteistyön lisäämisen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, liikuntatoimen sekä kolmannen sektorin toimijoiden kesken, Juurikorpi kertoo.

Lappeenrannassa varhaiskasvatusyksiköitä on kannustettu tekemään arvioinnit ryhmäkohtaisesti niin, että koko tiimi on mukana arviointitilanteessa. Näin ryhmän liikunnallisesta toiminnasta saadaan mahdollisimman laaja-alainen kuva. Ryhmien vastaukset kootaan yhteen, jolloin saadaan muodostettua koko yksikön yhteinen nykytilan arviointi. Näin toimintaa pystytään kehittämään sekä yksikkökohtaisesti että ryhmäkohtaisesti.

Liikuntakoordinaattori Juurikorpi on ollut tukena arviointien tekemisessä ja mukana keskusteluissa.

– Arviointitulosten pohjalta päivitämme syksyisin yksiköiden liikuntasuunnitelman. Jokaisessa yksikössä asetetaan liikettä lisäävä kehitystavoite, jota lähdetään tavoittelemaan pienin, konkreettisin askelin, Juurikorpi sanoo.

Nykytilan arvioinneissa nousi esiin tarve kehittää yhteistyötä perheiden ja eri toimijoiden välillä.
– Tuuli Juurikorpi

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan koordinointi kunnassa

Kuntatasoinen yhteistyö varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa

Kuntatasoinen koordinaatio on yksi keskeinen menestystekijä, kun ollaan luomassa omalle kunnalle sopivaa, varhaiskasvatuksen liikunnallistamista tukevaa rakennetta, joka mahdollistaa toiminnan kehittymisen ja laajenemisen sekä uusien varhaiskasvatusyksiköiden mukaan lähtemisen. Keskeistä on, että kunnan eri sektorit löytävät omat roolinsa siten, että työlle on yhteinen poikkihallinnollinen ohjaus ja koordinaatio.

Kuntatasoisen yhteistyön kirjaukset löytyvät myös sekä varhaiskasvatuslaista että varhaiskasvatussuunnitelman perusteista:
"Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, lastensuojelusta ja muusta sosiaalihuollosta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa." (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

"Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet." (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan muun muassa monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat.

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016) todetaan näin:
"Paikalliset hyvinvointia edustavat sekä liikuntaa järjestävät tahot, yhteisöt ja verkostot ovat merkittäviä lasten liikuttajia. Kuntien tekniset toimijat vastaavat piha-, alue- ja liikennesuunnittelusta, joten heidän toimillaan on kauaskantoiset vaikutukset siihen, miten paljon ja minkälaisia liikkumisen paikkoja lapsilla on. Poliittisilla päättäjillä on mahdollisuus tehdä päätöksiä lasten terveyttä ja hyvinvointia edistäville ratkaisuille."

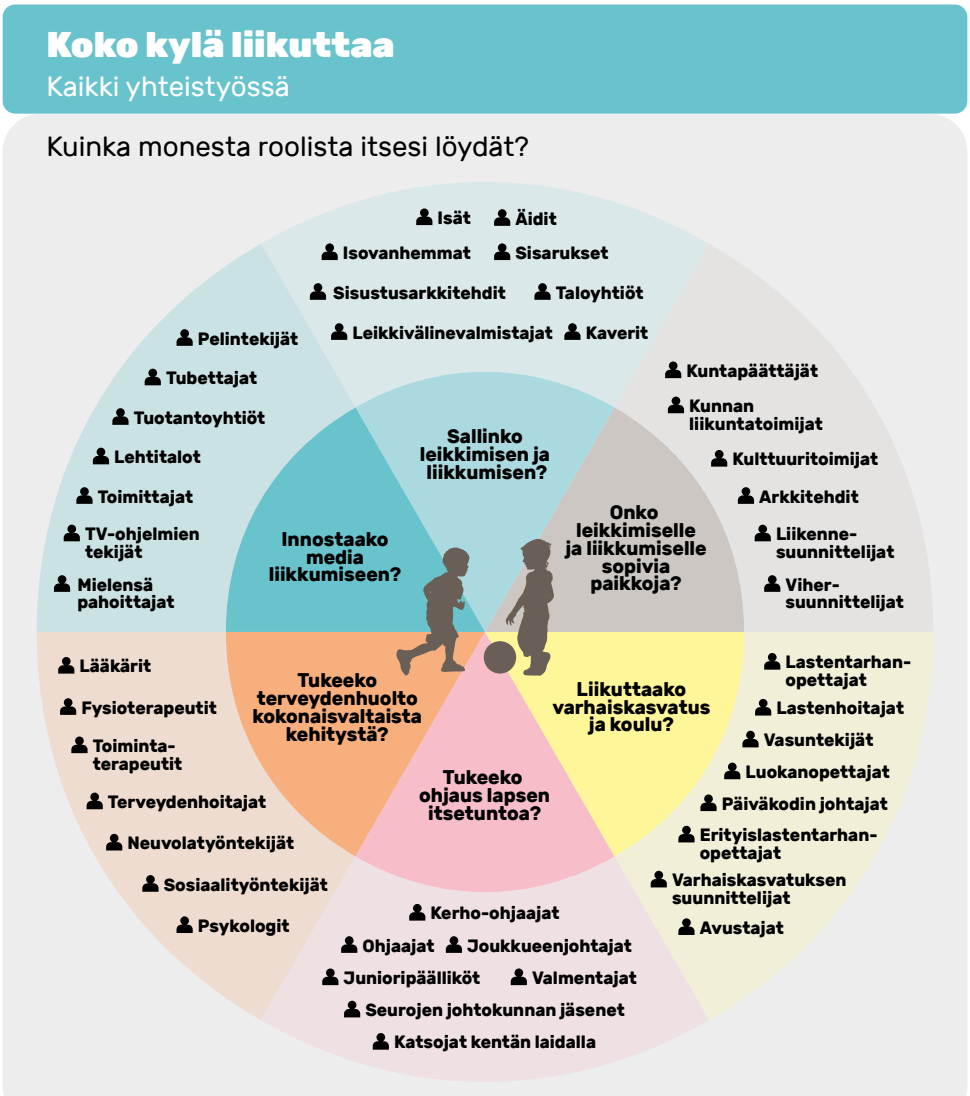

Kuvio 2. Koko kylä liikuttaa. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016.)

Yhteistyö ja johdon tuki tärkeässä roolissa

Koordinaattorit voivat olla hyvin erilaisissa asemissa ja tehtävissä kuntaorganisaatiossa. Toimenkuva voi olla enemmän toiminnallinen tai hallinnollinen. Koordinaattori voi toimia joko yksiköiden tai strategian tasolla tai molemmissa.

Kunnan koosta riippumatta kunnan johdon tuki työlle on tärkeää. Kunnan koko ei välttämättä myöskään ratkaise koordinaattorin käytössä olevia aikaresursseja. Pienessäkin kunnassa koordinaattori voi olla kokopäiväinen koordinaattori esimerkiksi hankerahoituksella palkattuna.

Kuntakoordinaattorin tehtävät sisältävät usein sekä toiminnallisia että hallinnollisia tehtäviä. Koordinaattorit esimerkiksi suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa, koordinoivat yhteistyötä ja kutsuvat koolle paikalliset verkostotapaamiset sekä järjestävät tapahtumia. Koordinaattoreiden keskeisimpiä työtehtäviä on esitetty kuviossa 3 (s. 14).

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan organisoinnin ja koordinoinnin miettiminen kunnissa voi tiivistää jo nykyisten toimijoiden yhteistyötä tai edesauttaa uusia yhteistyörakenteita. Paikalliset verkostot voivat toimia yhteisen kehittämisen rakenteena, joissa voidaan jakaa hyviä käytäntöjä, osaamista sekä käsitellä yhdessä erilaisia kehittämisen tarpeita. Monialaisella yhteistyöllä voidaan mahdollistaa toimenpiteiden vakiintuminen kunnissa myös mahdollisen hankeajan jälkeen.

Keskeistä on, että kunnan eri sektorit sekä paikalliset kumppanit voivat löytää prosessista kunkin omat näkökulmansa ja että kunnassa on yhteinen koordinaatio, joka voi yhdistää eri näkökulmia Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman tavoitteiden suuntaan.

Viisi askelta onnistumiseen

1

TAHTOTILA

Kunnassa käydään yhteinen keskustelu, ja kunta ilmoittautuu mukaan ohjelmaan. Tahtotila on voinut lähteä kunnan strategisista linjauksista, jolloin ohjelma tukee strategian toteuttamista.
Kunnasta nimetään yhdyshenkilö, joka koordinoi toiminnan toteuttamista. Myös jokaiseen yksikköön voidaan nimetä yhdyshenkilö.

2

INNOSTA JA OSALLISTA

Esimiehet ja henkilöstö sitoutetaan toimintaan.
Esimiehet ja henkilöstö suunnittelevat yhdessä toiminnan toteutusta esimerkiksi yhteisessä starttipäivässä tai Kick off -tilaisuudessa. Toiminnan toteuttamisesta tehdään toimintasuunnitelma tai ”tiekartta”.
Kartoitetaan mahdolliset yhteistyökumppanit.

3

MAHDOLLISTA

Liikkumista kehitetään ja lisätään jokaisen yksikön omista lähtökohdista.
Kuntaan luodaan liikkumista tukeva verkosto, joka mahdollistaa hyvien käytäntöjen ja ideoiden jakamisen. Keskeistä on, että kunnan eri sektorit löytävät omat roolinsa.
Esimiehiä kannustetaan varaamaan kehittämistyöhön aikaa (esim. työvuorosuunnittelu, pedagogiset keskustelut ja yhteissuunnittelu).

4

KOKEILE JA TOTEUTA

Yksiköt hyödyntävät nykytilan arviointi -työkalua toiminnan suunnittelussa. Yksiköitä kannustetaan lähtemään liikkeelle pienin askelin. Yksiköille voi tarjota esimerkiksi pienten askelten perehdytystä tai sparrauskäyntejä. Tavoitteena on, että pienten askelten toimintatapaa toteutetaan läpi koko prosessin.
Yksiköissä kokeillaan rohkeasti uusia toimintatapoja.

5

ARVIOI JA KEHITÄ

Toimintakulttuurin muuttaminen tiedosta tavoiksi vaatii pitkäjänteistä ja jatkuvaa kehittämistä. Nykytilan arvioinnin tuottamaa tietoa hyödynnetään toiminnan kehittämisessä ja arvioinnissa sekä yksiköissä että kunnassa.

Pienten lasten päivittäisen liikkumisen edistäminen vaatii yhteisiä tekoja. Miten voisimme edistää eri toimijoiden tietoisuutta ja tunnistaa tarpeen muutokselle?

Miten saamme vanhemmat tietoiseksi lasten liikkumisen hyödyistä ja liikkumattomuuden haitoista?

Miten saamme muut hallintokunnat mukaan?

Keitä kutsumme mukaan hankkeen koordinaatio- ja/tai ohjausryhmään?

Kenen paikallisten yhteistyökumppaneiden kanssa voisimme vielä tiivistää yhteistyötä?

Onko kunnassamme muita hankkeita, jotka yhdistyisivät luontevasti varhaiskasvatuksen liikkumisen lisäämisen sisältöihin?

Minkälaiset rakenteet kunnassamme tukevat liikkuvan varhaiskasvatuksen koordinointia?

Tehdäänkö kunnassamme yhteistyötä Liikkuva varhaiskasvatus ja Liikkuva koulu -toiminnan välillä?

Mitä hyötyä yhteistyöstä voisi olla?

VINKKI:
Piirtäkää kuntanne toimijakartta (mind map) ja pohtikaa paikallisen yhteistyön mahdollisuuksia.

Koordinaattoreiden työnkuvat

Keväällä 2018 selvitettiin Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman kuntakoordinoinnin valtakunnallista tilannetta ja käytössä olevia koordinointimalleja. Kysely lähetettiin kaikille ohjelman senhetkisille kuntatason toimijoille (n. 90) ja siihen saatiin vastauksia 31 kunnasta. Kunnista 21 vastasi, että kunnassa on henkilö, joka koordinoi Ilo kasvaa liikkuen -toimintaa. Koordinointityötä tekevien henkilöiden nimikkeet olivat hyvin vaihtelevia (sanapilvi alla).

Kuvio 3. Ilo kasvaa liikkuen -toimintaa kunnissa koordinoivien henkilöiden nimikkeet kyselyn perusteella.

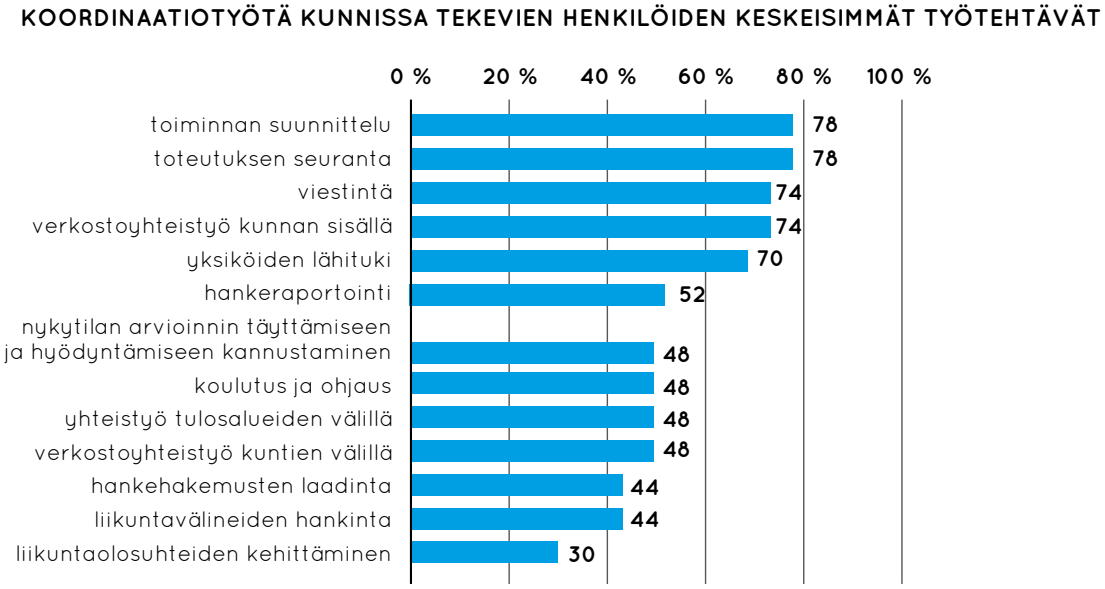

Kuvio 4. Ilo kasvaa liikkuen -toimintaa kunnissa koordinoivien henkilöiden työnkuvat kyselyn perusteella.

Koordinoinnin onnistumisia ja haasteita

Kyselyssä kuntia pyydettiin myös kuvaamaan Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman koordinoinnissa kokemiaan haasteita ja onnistumisia. Vastaukset on koottu alla oleviin sanapilviin.

ONNISTUMISET

yhteistyö Liikkuva koulu -koordinaattorin kanssa
uusien toimintamallien kehittäminen lasten liikuttamiseen
onnistutaan ja edetään ohjelmassa
päiväkoteihin liikunnanohjaajia
lisääntynyt liikkuminen
yhteiset liikuntatapahtumat
rakenteet luotu
liikunnan lisääntyminen
liikunnan merkityksen ymmärtäminen
iloisuus liikuntaa kohtaan
kunnan Voi hyvin -messut
positiivinen vastaanotto
liikunta on osa arkea
hyvien ideoiden vienti käytäntöön
leikkivälinevarastot
perheliikunta
rakenteet luotu
kaikki päiväkodit mukana
lisääntynyt innostus
säännölliset liikuntahetket
liikuttajien löytyminen
Uuno-pysti Urheilugaalasta
aktiivinen liikunnan kehittämistyö
unelmien liikuntapäivät
Salli-tapaamiset
yhteistyö
toimivien mallien jako
koulutusten tuoma innostus
kasvattajien sallivuuden lisääntyminen
mahtavia käytäntöjä päiväkodeissa
myönteinen ajattelutapa lasten liikkumiseen
verkostotyö
suunnitelmat nopeasti käytäntöön

Kuinka voisimme lisätä yksiköiden vuorovaikutusta ja kokemusten jakamista liikkuvasta varhaiskasvatuksesta?

Minkälainen verkosto mahdollistaisi meillä parhaiten yksiköiden kokemusten jakamisen?

Kuinka teemme näkyväksi Liikkuva varhaiskasvatus -toimintaa?

Minkälaisia tehtäviä toivomme koordinaattorin tekevän?

Miten varmistamme, että koordinaattori ei tee työtänsä liian yksin?

Paljonko koordinaattori voi käyttää työaikaa koordinointiin?

Onko yksiköissämme Liikkuva varhaiskasvatus -tiimit tai vastuuhenkilöt?

Miten nämä henkilöt voivat toimia yhteistyössä koordinaattorin kanssa?

HAASTEET

Millä rakenteellisilla ratkaisuilla saisimme aikaan pysyvämpiä muutoksia?

Miten varmistamme, että henkilöstö-vaihdokset eivät pysäytä liikkuvamman varhaiskasvatuksen muutosta?

Miten saamme käännettyä haasteet onnistumisiksi?

Miten saamme sitoutettua kaikki mukaan?

Esimerkkejä kuntakoordinaatiosta

Rakenteet ovat toimivan yhteistyön perusta

Kehittämistyössä voi olla haasteita, jos eri toimijoiden roolit ja tehtävät eivät ole selvillä. Toiminnan näkyväksi tekeminen on myös tärkeää, jotta jokainen pystyy löytämään omat mahdollisuudet toteuttaa Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaa. **Salon, Tampereen ja Espoon** kaupunkien esimerkit tuovat hienosti esille, miten toiminnan selkeä struktuuri sekä eri toimijoiden selkeät roolit helpottavat kehittämistyötä.

SALO

Asukasluku n. 52 000
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä: 2 100

Liikunnan koordinoinnista vastaavat Salossa yksiköiden liikuntavastaavat. Kaksi liikuntavastaavaa on nimetty yhteyshenkilöiksi, ja he opiskelevat parhaillaan liikunnan ammattitutkintoa.

Kaikki Salon varhaiskasvatusyksiköt ovat mukana Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa, ja jokainen yksikkö tekee jatkuvaa kehittämistyötä liikunnan lisäämiseksi. Salo on mukana ohjelmassa myös kuntatasoisena toimijana.

Liikunnan kuntatason koordinaatio

- Liikunnan koordinoinnilla on vuosikello. Vuosikelloon on koottu vastuualueet, tapaamisajankohdat ja palavereissa käsiteltävät asiat.
- Kunnassa on liikunnan vuosisuunnitelma, jonka tavoitteet nousevat lapsiryhmien tarpeista.
- Jokaiselle lapsiryhmälle laaditaan ryhmävasun rinnalle ryhmäkohtainen liikuntasuunnitelma.
- Kasvatushenkilöstölle tarjotaan monipuolisesti liikuntakoulutusta.
- Yhteistyötä tehdään muun muassa liikuntapalvelujen, neuvolan ja urheiluseurojen kanssa.

Tavoitteet liikunnan koordinoinnille Salossa:

1) Tiedonkulku ja osaamisen kehittäminen
2) Innostaa ja kannustaa yksiköitä kehittämistyöhön sekä luomaan pysyviä toimintatapoja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi
3) Vertaistuki ja hyvien käytänteiden jakaminen

Salon vuosikello

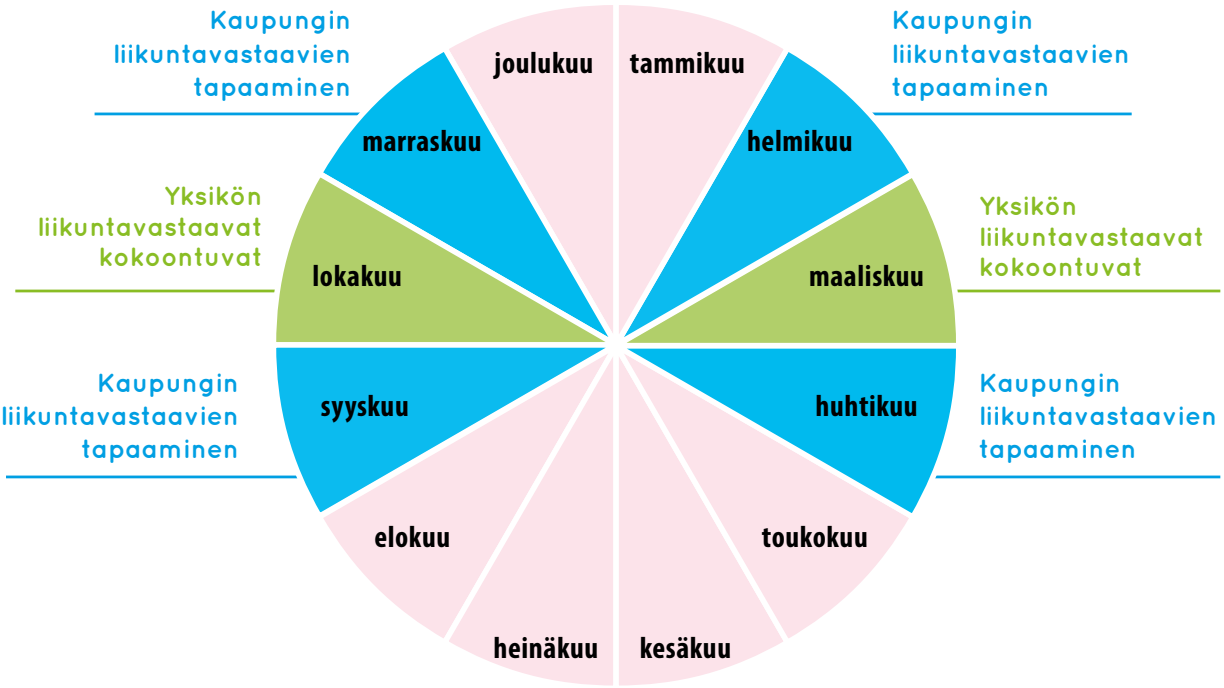

TOIMIJOIDEN ROOLIT SALON VARHAISKASVATUKSEN LIIKUNNAN KOORDINOINNISSA

Yksikön esimies

Esimies mahdollistaa työvuorosuunnittelussa liikuntapalavereihin ja -koulutuksiin osallistumisen sekä Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma-alustalle dokumentoinnin. Esimies myös huolehtii, että yksikön palaverirakenteista löytyy omana kohtanaan liikkuminen sekä innostaa liikkuvan toimintakulttuurin ja oppimisympäristön luomiseen.

Varhaiskasvatuksen liikuntavastaavien yhteyshenkilöt (2 kpl)

Yhdyshenkilöt sopivat tapaamisajankohdat, lähettävät kutsut ja suunnittelevat tapaamisten sisällöt. Tapaamisessa toinen vie keskustelua eteenpäin ja toinen huolehtii muistion kirjaamisesta. Muistio välitetään liikuntavastaaville, päiväkotien johtajille, varhaiskasvatuspäällikölle sekä liikuntatoimen yhteyshenkilölle.

Yksikön liikuntavastaava

Liikuntavastaava vie yksikön terveiset varhaiskasvatuksen liikuntavastaavien palaveriin ja välittää tiedot puolestaan palaverista yksikköön. Kutsuu koolle yksikön liikuntavastaavat ja palaverissa vie keskustelua eteenpäin kirjaten samalla muistion. Muistio välitetään yksikön kasvatushenkilöstölle ja päiväkodin johtajalle.

Ryhmien liikuntavastaavat

Ryhmien liikuntavastaavat huolehtivat omassa ryhmässään, että toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitu fyysisen aktiivisuuden suositukset. Liikuntavastaava tuo ryhmän kuulumiset yksikön liikuntavastaavien palaveriin sekä välittää palaverikuulumiset omaan ryhmään.

Varhaiskasvatuksen liikuntavastaavien palaveri

- Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman seuranta
- Liikunnan vuosisuunnitelman toteutumisen seuranta
- Varhaiskasvatuksen yhteisten liikuntatapahtumien koordinointi yhteistyötahojen kanssa
- Liikunnallisten koulutustarpeiden kartoitus ja eteenpäin vieminen koulutustyöryhmälle
- Ideoiden ja kokemusten jakaminen

Palavereihin osallistuvat liikuntavastaavien yhteyshenkilöt, yksiköiden liikuntavastaavat ja liikuntatoimen edustaja.

Yksikön liikuntavastaavien palaveri

- Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman kehittämistyön seuranta ja eteenpäin vieminen
- Liikunnan vuosisuunnitelman toteutumisen seuranta
- Yksikön yhteisten liikuntatapahtumien koordinointi
- Liikuntavälinehankinnat
- Koulutustarpeiden kartoitus
- Ideoiden ja kokemusten jakaminen

Palaveriin osallistuvat yksikön liikuntavastaava, ryhmien liikuntavastaavat ja päiväkodin johtaja.

Liikunnan suunnittelu ryhmien tiimipalavereissa

- Lapsikohtaisten havaintojen läpikäynti ja kirjaaminen
- Tavoitteiden asettaminen ja menetelmien valinta ryhmävasuun Salon varhaiskasvatus-/esiopetussuunnitelman ja fyysisen aktiivisuuden suositusten pohjalta
- Liikunnallisen oppimisympäristön suunnittelu ja arviointi osallisuus huomioiden
- Vastuun jakaminen tiimin jäsenten kesken

Palaveriin osallistuvat ryhmän liikuntavastaava ja ryhmän työntekijät.

Yksikön kehittämispäivä

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan eteenpäin vieminen: sovitaan toimenpiteet liikunnan lisäämiseksi, päivitetään liikuntaa mahdollistavat säännöt sekä ulkoilussa että sisällä, sovitaan toimintakaudella yhteisesti järjestettävistä liikunnallisista tapahtumista hoitopäivien aikana ja sen ulkopuolella.

TAMPERE

Asukasluku 237 788

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä: n. 10 000

Varhaiskasvatuksessa tapahtuvan lasten liikkumisen koordinoinnista vastaa kasvatus- ja opetuspalvelut

Tampereen Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta perustuu verkostomaiseen työskentelyyn, ja toiminnot rakennetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Toiminnan kolme keskeisintä tavoitetta ovat:

1) tuki ja ohjaus päiväkodeille,
2) henkilöstön osaamisen kehittäminen ja
3) viestintä.

VARHAISKASVATUKSEN LIIKKUMISEN EDISTÄMINEN TAMPEREELLA

Toiminta

Vasu ↔ **Kuntastrategia**

Päiväkotiyhteistyö
- Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma
- tuki, ohjaus ja tarvekartoitus
- nykytilan arviointi
- digitaaliset välineet
- vanhempainillat

Osaamisen kehittäminen
- koulutukset
- SALLI-tapaamiset
- Varalan liikunnan ammattitutkinto

Viestintä
- infopaketti: yksissä kansissa koko toimintakauden sisällöt
- liikuntapaikat
- taitotunnit ja leikkipaikkakäynnit
- muu ajankohtaisesta tiedottaminen

Verkostot

Valtakunnallinen Liikkuva varhaiskasvatus -kuntakoordinaattoriverkosto

Seutukunnallinen Pirkan Loikka
- mukana kuntatoimijoita, järjestöjen toimijoita ja oppilaitosten edustajia

SALLI eli Sapere, leikki ja liikunta
- jokaisesta päiväkodista nimetty 1–2 liikunta- ja hyvinvointiveturia
- tapaamiset alueittain 3–4 kertaa vuodessa, sisältöjen suunnittelu yhdessä SALLI-vastaavien kanssa

Seurat, järjestöt, yritykset ja poikkihallinnollinen yhteistyö
- muun muassa taitotunti ja leikkipaikat tutuksi -paletin rakentaminen
- tapahtumat
- liikuntaolosuhteet

Yhteistyö Liikkuvan koulun koordinaattorin kanssa
- viikkopalaverit
- toimintasuunnitelmat tutuiksi
- Lupa liikkua -kokonaisuuden rakentaminen ja edistäminen
- varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen synergian rakentaminen

Tampereen aktiivisuusnuoli – Lupa liikkua!

Varhaiskasvatus ja esiopetus

- Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma (kaikki päiväkodit)
- SALLI liikunta- ja hyvinvointi-veturit
- Vasu-agentit
- Liikunnan ammattitutkinto (65 koulutettua)
- Liikunnan vuosisuunnitelma
- Päiväkotipäivän aktiivinen ja liikunnallinen rakenne
- Sapere-kasvatus
- Snadit stepit
- Eppu-kerhot (eo, 1. & 2. lk)
- Ohjaajien täydennyskoulutus
- Liikunnanohjaajat kesä-päivystyksessä
- Maahanmuuttajien kotouttami-nen liikunnan avulla

Alakoulut

- Liikkuva koulu -ohjelma (kaikki koulut)
- Oppimisympäristöt
- Toiminnallinen ja aktiivinen oppiminen
- Oppilasurheilutapahtumat
- Liikuntavastaavat kouluissa
- Harrastamisen ja liikkumisen kehittäjäopettajat koulu-poluittain
- OPS-agentit
- Liikuntapainotus 3lk –>
- Move! 5 lk.
- Yhteisöllinen oppilashuolto
- Harrastava iltapäivätoiminta (230 ryhmää/vko, joista 113 liikuntaa)
- Eppu-kerhot (eo, 1. & 2. lk)
- Ohjaajien täydennyskoulutus
- Liikunnanohjaajat kesäkerhoissa
- Maahanmuuttajien kotoutta-minen liikunnan avulla

Yläkoulut

- Liikkuva koulu –ohjelma (kaikki koulut)
- Oppimisympäristöt
- Toiminnallinen ja aktiivinen oppiminen
- Oppilasurheilutapahtumat
- Digitaaliset opetusmenetelmät terveystiedossa ja liikunnassa
- Liikuntavastaavat kouluissa
- Harrastamisen ja liikkumisen kehittäjäopettajat koulu-poluittain
- OPS-agentit
- Liikuntapainotus
- Pikkuakatemia
- Varala voimanpolku
- Move! 8 lk.
- Yhteisöllinen oppilashuolto
- Harrastava iltapäivätoiminta (230 ryhmää/vko, joista 113 liikuntaa)
- Maahanmuuttajien kotouttami-nen liikunnan avulla

- AKTIIVINEN ELÄMÄNTAPA
- KOETTU PÄTEVYYS
- PERUSLIIKUNTATAIDOT
- OSALLISUUS
- VÄHEMMÄN ISTUMISTA
- VIIHTYISYYS
- ROHKEUS KOKEILLA
- MONIPUOLISUUS
- HARRASTAMISESTA HYVINVOINTIA

Harrastamisen ja liikkumisen koordinaattoritiimi

Yhteistyö alueen seurojen, yritysten ja järjestöjen kanssa

Poikkihallinnollinen yhteistyö tila-, kulttuuri- ja vapaa-aika-, liikunta- ja nuorisopalveluiden sekä liikennesuunnittelijoiden kanssa

Lupa liikkua –koulutukset koko henkilöstölle

ESPOO

Asukasluku n. 288 000

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä: n. 17 000

Espoon varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa	• Liikuntakasvatusta toteutetaan Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman mukaisesti
Vasu todeksi, arki liikkuvaksi – toiminta tulee näkyväksi	• Johtoryhmä • Aluepäälliköt • Yksikköesimiehet • Liikuntavastaavaverkosto
Sparraus: osaamisen vahvistaminen	• Yksikköesimiehet ja varhaiskasvattajat • Jatkuva täydennyskoulutus (useita toimijoita)
Yhteistyö	• Liikuntapalvelut • Neuvola • Liikunnan aluejärjestö

Espoossa kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, että kaikissa yksiköissä noudatetaan Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia ja liikuntakasvatusta toteutetaan Ilo kasvaa liikkuen -ohjelman mukaisesti.

Tavoitteet ja toimenpiteet:

1. Varhaiskasvatuksen organisaation eri tasojen johdon sitouttaminen
2. Yksikköjohtajien ja henkilöstön sitoutuminen ja osaamisen lisääminen
3. Yhteistyö eri toimijoiden kesken

Koordinointi oman työn ohessa

Varhaiskasvatuksen liikunnan koordinointia tehdään monessa kunnassa oman työn ohella. Tässä toimintamallissa on tärkeää ottaa huomioon, ettei koordinaattorin työpanos muodostu kohtuuttomaksi käytettävissä olevaan aikaan nähden. Kokemusten jakamisessa kannattaa hyödyntää esimerkiksi liikuntavastaavien tai Liikkuva varhaiskasvatus -vastuuhenkilöiden paikallista verkostoa.

Lisäksi on tärkeä kiinnittää huomiota toimivaan viestintään eri tasoilla, jotta toiminnan tukemiseen tarvittava johdon sitoutuminen saadaan varmistettua. Nykytilan arviointi voi toimia koordinaattorille tietoa yhdistävänä työkaluna.

Seuraavissa esimerkeissä tutustumme **Kirkkonummen ja Heinolan** koordinaatiomalleihin, jossa koordinaattorit vastaavat varhaiskasvatuksen liikunnan koordinoinnista oman työn ohella.

KIRKKONUMMI

Asukasluku 39 445
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä: 2 252.

Varhaiskasvatusikäisten lasten liikkumisen koordinoinnista vastaa varhaiskasvatus oman työn ohella.

JOHTOTIIMI
Kuntastrategia, hyvinvointi- ja elinvoimaohjelmat, talousarvio, varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetussuunnitelma

Ohjausryhmä ja kuntakoordinaatio
Verkostotyöntekijä (avoin varhaiskasvatus)
Palveluohjaaja (yksityinen varhaiskasvatus)
Neljä päiväkodin johtajaa (1/palvelualue + ruotsinkielinen)
Valtakunnallisen verkoston kokoukset, omat kokoukset 2–4 kertaa vuodessa

Aluetiimit ja esimiespäivät
Vastuu palveluohjaajilla

Liikuntavastaavien tapaamiset
Alueelliset liikuntavastaavien tapaamiset kaksi kertaa vuodessa
Koko kunnan liikuntavastaavien tapaamiset/koulutukset kaksi kertaa vuodessa
Vastuu tapaamisista ohjausryhmässä olevilla päiväkodin johtajilla

Yksiköiden pedatiimit
Vastuu päiväkodin johtajilla

Alueelliset tapahtumat
Kaksi kertaa vuodessa
Mukana myös yksityiset päiväkodit
Vastuu tapahtumien järjestämisestä ohjausryhmässä olevilla päiväkodin johtajilla ja alueen liikuntavastaavilla

Yksiköiden liikunnalliset tapahtumat lapsille
Vastuu päiväkodin johtajalla ja koko henkilöstöllä

KOKEMUKSIA KIRKKONUMMEN KOORDINAATIOMALLISTA

- Malli koetaan ajatuksena toimivaksi.
- Liikuntavastaavien tapaamiset ovat hyviä: erityisesti koulutukselliset tapaamiset antavat paljon lisäosaamista liikuntavastaaville.
- Tammikuulle sovittu nykytilan arviointi -keskustelu on hyvä ja selkeä käytänne. Tuolloin kaikissa yksiköissä käydään keskustelua ohjelmasta kahteen kertaan: arviointia tehtäessä sekä tulosten koonnin tultua.
- Päiväkodin johtajat, jotka ovat mukana ohjausryhmässä, kipuilevat ison työmäärän kanssa.
- Ajan löytäminen koordinoinnille on haastavaa, ja esimerkiksi koko päivän poissaoloa omasta yksiköstä ei mielellään saisi olla usein.
- Päiväkodin johtajat ovat käsitelleet asiaa aluetiimeissä, mutta avoin varhaiskasvatus ei ole näissä mukana, joten "tiedon siirtämiseen" pitää varata aikaa.
- Alueellista yhteistyötä voisi olla enemmän, ja esimerkiksi yhteisestä tapahtumasta tuli paljon hyvää palautetta. Liikuntavastaavien roolia alueellisessa yhteistyössä tulisi vahvistaa. Alueellisten tapahtumien järjestämisessä myös yksityiset mukana, joten opittiin tuntemaan toisia ja jaettiin osaamista.

HEINOLA

Asukasluku 18 500
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä: 650
Varhaiskasvatusyksiköiden määrä: viisi varhaiskasvatushoitoaluetta, 13 varhaiskasvatusyksikköä

Varhaiskasvatuksen liikuntakoordinaattori Heinolassa on päiväkodinjohtaja, joka toimii koordinaattorina oman työn ohessa.

Liikuntakoordinaattori (Jyrängön pk:n johtaja)

Tommola Li vastaava	**Myllyoja** Li vastaava	**Jyränkö** Li vastaava	**Kirkonkylä** Li vastaava	**Keskusta** Li vastaava
Tommola-talon pk	Kurpan-harjun pk	Jyrängön pk	Lusin pk	Kailaan pk
	Myllyojan ryhmis	Elämänkaari-talo	Kettu-kallion pk	Rainion pk
	Vierumäen pk	Jyrängön eskari	Kk:n eskari	
	Myllyojan eskari			

VARHAISKASVATUKSEN LIIKUNTAKOORDINAATTORIN TYÖNKUVA HEINOLASSA

Varhaiskasvatuksen liikuntakoordinaattori Heinolassa on päiväkodinjohtaja, joka toimii koordinaattorina oman työn ohessa.

Liikuntakoordinaattorin tehtäviä

- Osallistuu Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman valtakunnallisiin verkostotilaisuuksiin.
- Hankkii liikuntakoulutukset.
- Osallistuu toimialojen väliseen yhteistyöhön.
- Liikuntasuunnitelmat: kaikissa taloissa vuosikello tai suunnitelma liikunnalle.
- Johtaa liikuntavastaavien verkostoa:
  - jokaisella alueella liikuntavastaava, joista useimmilla on vastuullaan useita yksikköjä
  - kaikissa yksiköissä on yhdyshenkilöt
  - verkosto kokoontuu neljä kertaa vuodessa, kaksi kertaa syksyllä ja keväällä
  - sähköpostitiedotus
  - liikunta-asioiden esilläpito yksikössä
  - koulutukset
  - tiedon jakaminen tietoa yksiköissä.

KOKEMUKSIA HEINOLAN KOORDINAATIOMALLISTA

- Vastaavien olisi hyvä olla varhaiskasvatuksen opettajia, jolloin olisi parempi mahdollisuus vaikuttaa koko talon pedagogiikkaan sekä myös koko kaupungin liikunta-asioiden koordinointiin.
- Esimiehen osallistuminen vastaavien työskentelyyn on oleellista, sillä muuten toiminta jää irralleen hallinnosta ja kehittämisestä.
- Liikuntavastaavat kaipaavat paljon valmista, kuten materiaaleja, vinkkejä ja järjestettyä toimintaa.
- Olisi tärkeää korvamerkitä työaikaa, mutta tätä ei ole tehty.

Liikuntatoimi monialaisen yhteistyön koordinoijana

Varhaiskasvatuksen liikuntaa koordinoiva henkilö voi sijoittua hallinnollisesti myös liikuntapalveluihin ja/tai liikuntatoimeen. Yhteinen, eri hallinnon alojen koordinaatio voi yhdistää toimijoita, jotka eivät välttämättä aiemmin ole olleet niin tiiviissä yhteistyössä. Monialaisella yhteistyöllä on parhaimmillaan mahdollista synnyttää rakenteellisesti pysyvämpiä ratkaisuja varhaiskasvatuksen liikunnan turvaamiseksi. **Rovaniemen** kaupungin koordinaatiomalli tuo esille paikallisesta yhteistyöstä muun muassa oppilaitosten hyödyntämisen.

ROVANIEMI

Asukasluku n. 63 000
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä 3 331

Varhaiskasvatusikäisten lasten liikunnan koordinointi: kaupungin liikuntakoordinaattori, joka on sijoitettu liikuntapalveluihin. Kolme päiväkodin johtajaa koordinoi jokaisessa yksikössä olevia liikuntakoordinaattoreita.

Rovaniemen Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan kolme tavoitetta

1) Lasten liikkumisen mahdollistaminen päiväkodissa liikuntasuositusten mukaisesti
   - Liikunnan lisääminen arkitoimintoihin poistamalla turhat kiellot sekä kiinnittämällä liikuntaan erityistä huomiota niin omaehtoisessa kuin suunnitelluissa liikuntatilanteissa.
   - Lisätään koko päiväkodin yhteisiä liikuntatapahtumia.
   - Henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti.

2) Vanhempien osallisuuden ja tietoisuuden lisääminen
   - Järjestetään toiminnallisia vanhempainiltoja sekä liikuntatuokioita iltapäivän hakutilanteisiin.
   - Vasukeskusteluissa painotetaan liikunnan tärkeyttä ja merkitystä.
   - Annetaan lapsille liikunnallisia kotitehtäviä yhdessä vanhempien kanssa tehtäväksi.

3) Oppilasyhteistyö liikunnanohjaajaopiskelijoita valmistavan oppilaitoksen kanssa
   - Annetaan opiskelijoille mahdollisuus kehittää omia taitojaan antamalla heille harjoittelupaikkoja päiväkodeista.
   - Opiskelija kehittää tehtäviensä mukaisesti jotain päiväkodin liikunnan osa-aluetta yhdessä häntä ohjaavan varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.
   - Opiskelija tuo päiväkoteihin uusinta tutkimustietoa liikunnan saralta.

KOORDINAATTORIN TOIMENKUVA ROVANIEMEN VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatuksessa jokaisessa yksikössä on oma liikuntakoordinaattori, joka huolehtii oman talonsa liikuntakasvatukseen liittyvistä asioista yhdessä yksikön johtajan kanssa. Hän osallistuu kaupungin yhteisiin liikuntakoordinaattoreiden tapaamisiin sekä järjestettäviin koulutuksiin. Tällä hetkellä liikuntakoordinaattorit tekevät varhaiskasvatuksen liikunnan vuosikelloon päivitystä sekä suunnittelua helpottavaa osiota kaikkien kasvattajien käyttöönotettavaksi.

Hankkeesta pysyväksi toiminnaksi

Kehittämishankkeet ovat mahtava tilaisuus kokeilla ja testata uusia toimintatapoja. Jokaisen yksikön ja kunnan on löydettävä omat, itselleen ominaiset ja sopivat tavat toimia. Liikunnallisen toimintakulttuurin muuttaminen vaatii kuitenkin pitkäjänteistä työtä ja jatkuvaa kehittämistä.

Riskinä voi olla, että kehittämishankkeet jäävät arjen perustoiminnan ulkopuoliseksi puuhasteluksi, jolloin varhaiskasvatusyksiköiden sitoutuminen toimintaan on vaarassa. Keskeistä kehittämisessä on toiminnan integroituminen arkeen, laaja-alainen kehittäminen ja yhdessä tekeminen. Kehittämisen kannattaa olla suunnitelmallista ja organisoitua ja sen tuloksia kannattaa seurata ja arvioida. Johtamisen rooli on merkittävä toimintakulttuurin muutoksessa. Tarvitaan rohkaisua, uskallusta ja yhteistä keskustelua sekä konkreettisia tekoja myös hankekauden jälkeen. Seuraavissa **Kouvolan** ja **Ulvilan** esimerkeissä nähdään, miten hankkeesta lähtenyt toiminta on nyt vakiintunut osa varhaiskasvatuksen arkea.

KOUVOLA

Asukasluku n. 83 000

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä: 3 200

Liikkuvaa varhaiskasvatusta koordinoi kokopäiväisesti varhaiskasvatuksen lasten liikkumisen asiantuntija.

Koordinoinnin kolme keskeisintä tavoitetta:

1. Taata jokaiselle lapselle joka päivä liikkumisen iloa yhteistyössä eri verkostoissa
2. Osaamisen jakaminen ja lisääminen, koulutukset
3. Kehittäminen ja arviointi, pienistä askelista suuria

HANKKEISTA TOIMINTAMALLIKSI

Liikkuva lapsuus 2013–2016, toimintamalli 2017–

TAVOITTEET

Päivittäisen liikkumisen lisääminen: huomioidaan arjen liikkumistilanteet ja lapsen hyvinvoinnin edistäminen (lepo, ravinto, liikkuminen)

Toiminnallisuuden ja osallisuuden lisääminen: saada lasten ääni kuuluville ja näkyville, lapset pyritään ottamaan entistä enemmän mukaan toiminnan ja ympäristön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Kaikki varhaiskasvattajat lasten liikkumisten mahdollistajia

Perheiden liikkumistottumusten tukeminen ja edistäminen lapsen arjen kasvuympäristöissä perheiden toiminnallinen aktivointivarhaiskasvatuksessa

TOIMINTAMALLIT, YHTEISTYÖTAVAT JA MATERIAALIT

Muuveriverkostot, varhaiskasvatuksen liikuntakoordinaattori

Lapsen hyvinvointimalli, Vasu-kuva avuksi keskusteluihin vanhempien kanssa

Vauhtiveskat: vinkkikortit perheiden arjen liikkumisten ja yhdessä tekemisen lisäämiseksi (kiertävät kaikissa perheissä)

Ihmetellään yhdessä -perheseikkailu luonnossa kaikille 2–3-vuotiaiden perheille yhteistyössä paikallisten järjestöjen ja toimijoiden kanssa

Haatpiitti, liikettä yhdessä 2016–2019

TAVOITTEET

Lapsen hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsiperheiden liikkumisten ja yhdessäolon tukeminen ja lisääminen

Yhteistyön lisääminen poikkihallinnollisesti sekä kolmannen sektorin kanssa.

TOIMINTAMALLIT, YHTEISTYÖTAVAT JA MATERIAALIT

Muuveri-verkostot (+yksityiset päiväkodit), lasten liikkumisen asiantuntija, muut yhteistyöverkostot

"Lasta liikuttava" pedagoginen painotusalue Vasussa, päivitetty Vasu-kuva

Toiminnalliset perhetapahtumat, ja yhteiset kampanjat toteutuvat kaikissa yksiköissä (päiväkodit, perhepäivähoito, avoin vk)

"Kääk, mikä veska": vinkkikortit liikkuminen+ ravinto ja lepo (kiertävät kaikissa perheissä)

"Ihmetellään yhdessä" toteutunut 6 vuotta

Liikunnan ammattitutkinnon suorittaneita 20

Matka jatkuu...

Kouvolan varhaiskasvatuksessa lasten liikkuminen ja hyvinvointi koetaan tärkeäksi ja yhteiseksi tavoitteeksi, toimintaa arvioidaan ja kehitetään pienin askelin sekä kokeillaan innovatiivisesti uusia toimintamalleja.

Kehittämistyö ei liity vain hankkeisiin, vaan sitä tuetaan myös omarahoitteisesti (esim. lasten liikunnan asiantuntijan palkkaaminen). Toimintakulttuurin muutos vaatii kannattelua, joten sisäisen osaamisen jakamiseen (muuveri-verkostot) ja henkilöstön ammattitaidon lisäämiseen (koulutukset) kiinnitetään jatkossakin huomiota.

Ei vain sanoja paperilla vaan tekoja työssä.

”MUUVERIVERKOSTOISSA ON VOIMAA” – YKSIN EI TARVITSE LASTEN LIIKKUMISTA EDISTÄÄ

Kouvolan varhaiskasvatuksen alueellisissa muuveriverkostoissa kehitetään lasten liikkumista huomioiden valtakunnalliset asiakirja ja paikalliset suunnitelmat, laitetaan hyvät ideat ja osaaminen kiertoon, tsempataan toinen toisia lisäämään lasten liikkumista ja saadaan vertaistukea onnistumisissa sekä haasteissa. Lasten liikkumisen asiantuntija koordinoi verkostojen tapaamisia ja osallistuu niihin.

VERKOSTO-MUUVERI

Verkostomuuverit

- Joka yksikössä on yksi **VERKOSTOMUUVERI**, jonka tehtävänä on osallistua alueensa verkostotapaamisiin.
- Verkostomuuveri
  - jakaa muille oman yksikkönsä hyviä käytäntöjä
  - on aktiivisesti mukana kehittämässä alueensa ja yksikkönsä liikkumiskäytäntöjä
  - on Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman yhteyshenkilö ja oman yksikkönsä sparraaja.

MUUVERI

Muuverit

- Jokaisessa päiväkodin ryhmässä on **MUUVERI**.
- Muuveri
  - pitää huolta lasten liikkumisen edistämisestä omassa yksikössään
  - pitää huolta ja muistuttaa omassa tiimissä, että lapset liikkuvat riittävästi
  - huolehtii, että toimintaympäristö on liikkumisen mahdollistava ja että välineitä on riittävästi
  - jakaa hyviä käytäntöjä ja vinkkejä omassa ryhmässä
  - osallistuu yksikkönsä muuveri-työryhmään.

MUUVERI-TYÖRYHMÄ

Muuveri-työryhmä

- Päiväkodin eri ryhmien muuvereista muodostuu yksikköön **MUUVERI-TYÖRYHMÄ**. Perhepäivähoitajat muodostavat oman verkostonsa alueittain ja avoimessa varhaiskasvatuksessa on oma työryhmä.
- Työryhmä kokoontuu säännöllisin väliajoin: tapaamisten tavoitteena on tiedon siirtäminen tiimeihin ja verkoston tehtävien läpikäyminen jokaisen yksikön omista lähtökohdista käsin.
- Muuveri-työryhmä
  - pitää huolta ja muistuttaa yksikön liikkumiseen liittyvistä käytänteistä (sääntöjen ja toimintatapojen päivittäminen)
  - kehittää oman yksikkönsä liikkumistilanteita ja liikunnallista oppimisympäristöä
  - huolehtii liikkumisvälineistä ja siitä, että niitä on riittävästi, monipuolisesti ja että ne ovat lasten saatavilla
  - suunnittelee liikkumistapahtumia, kuten perheliikuntatapahtumia ja muita yksikön yhteisiä liikkumistilanteita kuten temppuratoja ja ulkoleikkejä.

KAIKKI MAHDOL-LISTAJIA

Kaikki mahdollistajia

- Kaikki varhaiskasvattajat ovat **lasten liikkumisen mahdollistajia**.
- Jokaisella varhaiskasvattajalla on vastuu huolehtia jokaisen lapsen riittävästä päivittäisestä liikkumisesta ja hyvinvoinnista. Tämä on tärkeä osa perustehtävää.
- Jokaisen varhaiskasvattajan tulee miettiä, mikä omassa toiminnassa rajoittaa lasten liikkumista ja miten itse voi mahdollistaa lasten liikkumisen.
- **Liikkuminen on lapsen perustarve!**

ULVILA

Asukasluku n. 12 900

Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä: n. 610

Varhaiskasvatuspäivän aikaisesta liikkumisesta vastaa hankekoordinaattori.

ULVILAN LIIKKUVA VARHAISKASVATUS -TOIMINNAN KESKEISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET NIIDEN TOTEUTTAMISEKSI

1. **Henkilökunnan osaamisen kehittäminen ja sitä kautta lasten liikkeen lisääntyminen varhaiskasvatuspäivän aikana.**
   Henkilökunnan ammattitaitoa on kehitetty koulutusten avulla, ja lähes jokainen varhaiskasvattaja on käynyt jonkun liikuntakoulutuksen. Jokaisessa yksikössä toimii liikuntavastaava ja isoimmissa taloissa useampikin. Henkilökunnan toimintakulttuuria ja asennetta on pyritty muovaamaan liikuntamyönteisemmäksi ja sallivammaksi koulutustiedon ja asiantuntijoiden sekä hankekoordinaattorin vinkkien avulla. Toiminnassa edetään Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman askelilla.

2. **Varhaiskasvatushenkilökunnan työhyvinvoinnin edistäminen, jotta aikuiset jaksavat liikuttaa lapsia.**
   Varhaiskasvatushenkilökunnan apuna on käytetty Buusti360-hyvinvointiohjelmaa, johon on sisältynyt työhyvinvoinnin verkkokysely ja kehonkoostumusmittaukset. Hankekoordinaattori on esitellyt tulokset yksiköissä, joissa on yhdessä ideoitu jatkotoimenpiteitä jokaiselle yksikölle. Lisäksi henkilökunnalle on järjestetty Aktiivinen arki -työpaja, jossa he ovat itse ideoineet liikunnallisia toimintamalleja arkeen. Henkilökunnan hyvinvoinnin ympärille on luotu vuosikello. Hankekoordinaattori aktivoi henkilökuntaa liikkumaan työpäivän aikana lasten kanssa. Henkilökunnalle on tarjottu mahdollisuus osallistua erilaisiin muutosvalmennusryhmiin ja hankekoordinaattori osallistumaan varhaiskasvatuksen omaan Kesällä kuntoon -kampanjaan sekä järjestänyt varhaiskasvatuksen oman jumpparyhmän. Ensimmäisenä hankevuonna mahdollistettiin jokaiselle yksikölle hyvinvointi-ilta ja koko varhaiskasvatuksen yhteinen tyhy-päivä.

3. **Vanhempien osallistaminen toimintaan.**
   Jokaisessa yksikössä on järjestetty tai ollaan järjestämässä toiminnallinen vanhempainilta. Liikunta on huomioitu paremmin vasu- ja esiops-keskusteluissa ja kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman liikuntaosio on päivitetty. Vuorovaikutusta vanhempien on pyritty lisäämään. Vanhempien osallistaminen näkyy yhtenä suurena tavoitteena tulevan vuoden hankesuunnitelmassa.

KOORDINAATTORIN TOIMENKUVA ULVILAN VARHAISKASVATUKSEN LIIKUNNALLISTAMISESSA

Koordinaattorille kuuluu koulutusten ja muiden tapahtumien selvittelyt ja varaukset, koulutusjärjestelyt, liikuntatapahtumien suunnittelu ja toteuttaminen, välinetilanteen kartoitus ja osittain niiden tilaaminen, liikkumisolosuhteiden kartoitus (sisällä ja pihalla), materiaalin tuottaminen tai hankkiminen, vierailut yksiköihin ja apuna oleminen liikunnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Liikuntakoordinaattori tekee tiivistä yhteistyötä hankkeen ohjausryhmän ja yksiköiden liikuntavastaavien kanssa. Ohjausryhmään kuuluvat yksiköiden esimiehet, kaupungin vapaa-aikatoimen johtaja sekä kaupungin teknisen toimen johtaja. Ohjausryhmän palavereita järjestetään noin neljä kertaa vuodessa. Lisäksi koordinaattorin tehtäviin kuuluu hankkeen taustatyö: tavoitteiden laatiminen (yhdessä esimiesten ja liikuntavastaavien kanssa), dokumentointi ja raportointi sekä budjetin seuraaminen.

ULVILAN LIIKKUVA VARHAISKASVATUS -HANKKEEN KEHITTYMINEN JA KOORDINAATTORIN ROOLI (hanketta takana 1,5 vuotta)

Ensimmäisen ja toisen vuoden hanketavoitteina on ollut varhaiskasvatushenkilökunnan osaamisen lisääminen ja kehittäminen koulutuksen keinoin sekä koulutustiedon jalkauttaminen käytäntöön, henkilökunnan työhyvinvoinnin edistäminen ja kehittäminen sekä esimiesten osaamisen kehittäminen liikuntajohtamisessa. Lisäksi ensimmäisten hankevuosien tavoitteena on ollut vanhempien osallistaminen ja yhteistyön lisääminen kunnan eri hallintokuntien kanssa. Kunnan eri toimijoiden lisäksi yhteistyötä on tehty mun muassa LiikU:n, työterveyden, Satakunnan Sydänpiirin, Porin Ässien luistelukoulun, Ulvilan eri koulujen ja muutamien yksityisten toimijoiden kanssa.

Kahden ensimmäisen hankevuoden aikana on saatu aikaan hyviä muutoksia, mutta kehittäminen ja hyvien käytänteiden juurruttaminen on edelleen kesken.

Tulevana kolmantena hankevuotena keskitytään edelleen aikaisempien tavoitteiden jatkokehittämiseen ja pyritään luomaan hyvistä toimintamalleista käytänteitä siten, että ne näkyvät osana varhaiskasvatuksen arkea. Tavoitteiden ympärille on luotu konkreettiset toimenpiteet niiden toteutumiseksi. Tavoitteiden toteutumista seuraa varhaiskasvatuksen liikuntakoordinaattori yhdessä hankkeen ohjausryhmän kanssa.

Päijät-Hämeen kuntien kehittämissuunnitelman runko

Kehittämissuunnitelman runko on koottu Päijät-Hämeen alueella toimivien varhaiskasvatuksen hankkeiden kokemuksista. Hankkeiden tukena on toiminut paikallinen liikunnan aluejärjestö, Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry, joka on koonnut kehittämissuunnitelman rungon.

KUNNAN YHTEINEN TAHTOTILA

- Liikunnallisen elämäntavan edistäminen varhaiskasvatuksesta lähtien.
- Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ja arjen pedagogiikan muuttaminen, liikunta mukaan kaikkeen varhaiskasvatustoimintaan.
- Parantaa lasten ja perheiden liikunnan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

TAVOITE

Nykytilan selvittäminen ja kehittämiskohteiden valinta

- Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten arkeen saattaminen kaikissa yksiköissä.
- Varhaiskasvatuksen liikuntavastaavien verkostoituminen.
- Henkilöstön osaamisen kehittäminen.
- Erilaisten perheliikuntamuotojen kehittäminen.

ORGANISOINTI

Työn- ja vastuunjaon määrittely sekä hallinnollinen ja ammatillinen yhteistyö

- Hallinnon rakenne
  - hankevastaava
  - ohjausryhmä: kunnan hyvinvointikoordinaattori, varhaiskasvatus, liikuntatoimi, liikunnan aluejärjestö, muut yhdistykset ja yhteistyökumppanit
- Talous
  - Löytyykö resurssi olemassa olevasta vai tarvitaanko esimerkiksi hanketukea?
- Hankesparrausta liikunnan aluejärjestöltä/hanketaholta

TOIMENPITEET

Toiminta- ja taloussuunnitelman mukaisesti

- Koulutetaan henkilöstöä
- Palkataan liikunnan asiantuntija tai resursoidaan henkilö, joka
  - käynnistää liikuntavastaavien verkoston
  - sparraa yksiköitä
  - kannustaa liittymään Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan
  - työstää kasvattajien kanssa materiaaleja (esim. toiminnallinen vanhempainilta, liikuntapussi)
  - kehittää perheliikuntaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
- Yksiköt tekevät nykytilan arvioinnin ja kehittämissuunnitelman
- Hankitaan välineitä

ARVIOINTI

- Varhaiskasvatuksen esimies seuraa ja arvioi toimenpiteiden edistymistä yhdessä ohjausryhmän kanssa
  - välineenä muun muassa nykytilan arviointi, lasten motoristen taitojen seuranta, koulutuksiin osallistumisen seuranta ja perheliikunnan määrä
  - työyhteisön hyvinvointia seurataan myös välillisenä mittarina
  - huomioidaan talous ja tuloksellisuus
- Tavoitteena on saada niin hyviä kokemuksia ja pitävää näyttöä, että hankkeen päätyttyä kuntaan voidaan palkata pysyvästi varhaiskasvatuksen liikuntaa koordinoiva henkilö.

POHDITTAVAKSI JATKOA VARTEN

- **Mitä ajatuksia eri kokoisten kuntien koordinointi-mallit, toimenpiteet sekä tehtävänkuvat herättävät?**
- **Miten voisimme parantaa ideoita oman kuntamme koordinointiin?**
- **Miten linkitämme Liikkuva varhaiskasvatus -toimenpiteet osaksi ohjaavia asiakirjoja sekä toimintakulttuurin kehittämistä?**
- **Mitkä ovat eri toimijoiden vahvuudet ja miten saamme yhdessä rakennettua parhaan tuloksen?**
- **Kuinka voimme hyödyntää resursseja?**

Muistiinpanoja

LIIKKUVA VARHAISKASVATUS

Jokaisella lapsella tulee olla päivittäinen mahdollisuus liikkumiseen ja liikkumisen iloon.

www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi

Opetus- ja kulttuuri-ministeriö

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

LIKES

LIIKKUVA KOULU
skolan i rörelse